

Posudek

Tomáš Bandžuch: *Představy o budoucím Slovensku. Koncepce poválečného Slovenska 1914-1918.* Rigorózní práce, strojopis. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie. Praha 2012, 112 s.

Práce podává systematický výklad o slovenských veřejných činitelů doma i v zahraničí o možnostech řešení slovenské otázky za první světové války. Autor ukazuje, jak se slovenská politika postupně odpoutávala od předválečné koncepce řešení slovenské otázky v rámci Uherska a jak si malými a dílčími kroky získávala stále větší popularitu myšlenka řešení v rámci společného česko-slovenského státu. Zároveň Bandžuch ukazuje, že především mezi konzervativními Slováky v Rusku byla poměrně dlouho živá ruská koncepce (tj. připojení Slovenska k Rusku v podobě autonomní gubernie nebo knížectví). Koncepce polsko-slovenská, tj. spojení Slovenska s příštím samostatným Polskem byla naproti tomu okrajová, podobně jako myšlenka zcela samostatného Slovenska. Důvod je třeba vidět v tom, že sami slovenští politici v exilu (především v USA) nebyli přesvědčeni o udržitelnosti tak malého státu. Ovšem, samotné vítězství česko-slovenské koncepce ještě nic neříkalo o tom, jak bude vypadat příští uspořádání společného česko-slovenského státu. Zde především mezi americkými krajany od počátku převládá federalistická koncepce, tj. spojení svou národních celků do společné federace. Slovenská liga v Americe především odmítala myšlenku společného státu jako českého státu rozšířeného o Slovensko.

Z hlediska struktury je práce rozdělena na úvod, pět kapitol a závěr. Jednotlivé kapitoly se týkají: 1) vztahu Slováků k Čechům, Polákům, Rusům, 2) role slovenských emigrantů v USA a v Rusku před první světovou válkou, 3) činnosti slovenských veřejných činitelů a politiků doma a v zahraničí na počátku světové války, 4) různým koncepcím řešení slovenské otázky a 5) aktivizace domácí slovenské politiky na sklonku války a konečného vítězství pro české, resp. československé koncepce. Látka je zpracována přehledně.

K práci mám následující připomínky:

Na s. 6 – tvrzení, že „postupující maďarizace ohrožovala samotnou existenci slovenského národa“ se opírá zřejmě o starší práce. I když otázka účinnosti maďarizace je i nadále předmětem odborných diskusí, většina historiků se dnes domnívá, že přes pokračující maďarizaci zánik Slováků jako národa ve druhé dekádě 20. století bezprostředně nehrozil. Tehdejší technologická úroveň nedávala maďarským vládnoucím kruhům možnosti působení

na slovenské vesnické obyvatelstvo v čisto slovenských župách (neexistoval rozhlas, televize, zvukový film, maďarské noviny zde lidé nečetli, řada lidí byla negramotných). Úplné pomadžarštění Slováků bylo reálné jen v poměrně vzdálené budoucnosti. Nesporné ovšem je, že bez vzniku Československa by byl další národní vývoj Slováků velmi komplikovaný.

s. 8 – Konštantín Čulen nebyl americký Slovák, byť část svého života skutečně strávil v USA. Narodil se ale v roce 1904 v obci Brodské na Záhorí a až do třicátých let žil a působil na Slovensku. Čulen studoval historii na Komenského univerzitě, avšak studium nedokončil. Pracoval jako železniční úředník a současně psal populárně historické práce. Byl aktivním členem Matici slovenské, ve třicátých letech s matiční delegací navštívil řadu slovenských osad v USA, o čemž napsal dodnes ceněnou dvousvazkovou knihu. V období druhé republiky (1938-1939) byl K. Čulen pracovníkem česko-slovenského vyslanectví ve Washingtonu, v roce 1940 se ale vrátil na Slovensko a stal se jedním z hlavních ľudáckých publicistů (mimo jiné byl i poslancem slovenského sněmu). Po válce znovu emigroval do USA, kde v roce 1964 zemřel.

s. 10 – správně: Jozef Škultéty, nikoliv Štulkéty.

s. 22 – správně Slovenské pohľady, nikoliv Slovanské pohľady (na téže stránce je název i správně, stejně jako na s. 23).

s. 77 – Lupkovský průsmyk, nikoliv Lubkovský průsmyk (je tak nazván podle nedaleké polské obce Łupków).

s. 83 – ani po německo-rakouské ofenzivě u Gorlice v roce 1915 se rakouským vojskům nepodařilo dosáhnout v Haliči předválečné rusko-rakouské hranice. Fronta probíhala od Břežan (polsky Brzeżany, dnes na Ukrajině) ke Zborovu (západně od Tarnopolu) a odtud dále na jih ke střednímu Dněstru. V roce 1916 v důsledku ofenzivy generála Brusilova ruská vojska opět překročila Dněstr, obsadila Stanisławów (dnešní Ivano-Frankovsk) a pronikla do Karpat. Předválečné hranice dosáhla rakousko-uherská vojska teprve koncem léta 1917 v důsledku rozvratu ruské armády.

s. 93 – Svetozár Hurban Vajanský zemřel v roce 1916, nikoliv 1915.

s. 96 – není jasné, co autor rozumí pod větou, že vláda Michalyi Károlyho se na sklonku roku 1918 pokusila o vytvoření vlastního slovenského loutkového státu? Károly trval na integritě Uherska, Slovensku v něm byla pouze nabídnuta autonomie, podobně jako Uherské (Podkarpatské) Rusi. O „slovenském státu“, byť loutkovém, se nedá hovořit.

Pokud jde o literaturu a prameny, je překvapující, že autor nevyužil čtyřsvazkovou základní práci Karola A. Medveckého „Slovenský prevrat“ (Bratislava – Trnava 1930-1931), ve které byly otištěny hlavní dokumenty týkající se slovenské otázky za světové války.

Správný název mnou vydané korespondence je: Korespondence TGM – slovenští veřejní činitelé do r. 1918, nikoliv korespondence TGM – MRŠ (viz na s. 109). Jinak je znalost pramenů a literatury na vyhovující úrovni.

Závěr: přes uvedené dílčí připomínky považuji práci za přínosnou a **doporučuji** ji k obhajobě.

V Praze, 11. září 2012

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.